

Poř. č. 15/2002

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k otázce zániku účinků zahájení trestního stíhání po pravomocném odmítnutí návrhu na potrestání soudem a k postupu státního zástupce, byl-li obviněný v takové věci vzat do vazby

Pravomocným odmítnutím návrhu na potrestání podaného státním zástupcem soudem (§ 314c odst. 1 písm. c) trestního řádu) se věc podle § 314c odst. 5 trestního řádu vrací do přípravného řízení a státní zástupce ve věci nařídí konat vyšetřování. Po pravomocném odmítnutí návrhu na potrestání účinky spočívající v zahájení trestního stíhání ve vztahu k určité osobě zaniknou a trestní stíhání je třeba znovu zahájit (§ 160 odst. 1 trestního řádu).

Předal-li státní zástupce zadrženého podezřelého spolu s návrhem na potrestání soudu (§ 179e věta před středníkem trestního řádu) a rozhodl-li soud o vzetí této osoby do vazby, poté, co nabude usnesení o odmítnutí návrhu na potrestání právní moci a nejpozději poté, co byl spis doručen státnímu zástupci, je nutno ji neprodleně propustit z vazby na svobodu.

Okresní státní zástupce v Ústí nad Labem se na Nejvyšší státní zastupitelství obrátil s problémem výkladu ustanovení § 314c odst. 1 písm. c), odst. 5 tr. ř. ohledně podezřelého, na něhož byl státním zástupcem podán návrh na potrestání; ve věci došlo posléze k pravomocnému odmítnutí návrhu na potrestání, osoba však byla přesto vzata soudem do vazby. Z ní byla propuštěna až státním zástupcem po zjištění, jak bylo soudem ve věci rozhodnuto.¹

¹ V konkrétní trestní věci byl soudu podán po zkráceném přípravném řízení návrh na potrestání na podezřelého, který se měl dvěma dílčími útoky dopustit trestného činu porušování domovní svobody dle § 238 odst. 1, 2 tr. zák. a současně byl tento podezřelý ve lhůtě 48 hodin od zadržení předán dle § 179e věty před středníkem tr. ř. soudu.

Soud v souladu s § 314b odst. 2 tr. ř. ve lhůtě 24 hodin zadrženého podezřelého vyslechl a vyhlásil usnesení, že se podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítá (soud shledal potřebu znaleckého zkoumání duševního stavu obviněného, která podle soudu měla již být zřejmá před podáním návrhu na potrestání, a vzhledem k tomu, že nelze znalecký posudek opatřit ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř., nebyly dány podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení ve smyslu § 179a tr. ř.) a současně, že se obviněný dle § 68 odst. 1 tr. ř. z důvodů uvedených v § 67 písm. c) tr. ř. bere do vazby.

Státní zástupce podal proti usnesení soudu stížnost proti výroku o odmítnutí návrhu na potrestání (kterou následně odůvodnil), proti výroku o vzetí do vazby stížnost nepodal, neboť v případě obviněného skutečně shledával důvod předstížené vazby. Sám obviněný si proti usnesení o vzetí do vazby stížnost nepodal.

Usnesením krajského soudu jako soudu druhého stupně, jež učinil v neveřejném zasedání, byla stížnost státního zástupce zamítnuta podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodná. Otázku

Podle výslovné úpravy v § 314b odst. 1 tr. ř. věci, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, samosoudce projedná ve zjednodušeném řízení. **Trestní stíhání se zahajuje tím, že návrh státního zástupce na potrestání byl doručen soudu.**

Samosoudce návrh na potrestání – oproti obžalobě – předběžně neprojednává, ale přezkoumá ho z hledisek uvedených v § 181 odst. 1 a § 186 tr. ř. Samosoudce tedy nekoná o návrhu na potrestání žádné formální řízení jako senát (srov. § 185, § 187 tr. ř.), ale je povinen ho přezkoumat ve stejném rozsahu jako senát obžalobu (a obdobně postupuje samosoudce, koná-li řízení o podané obžalobě), to znamená zejména z toho hlediska, zda pro další řízení poskytuje spolehlivý podklad, zda bylo zkrácené přípravné řízení provedeno podle zákona, zejména zda byly splněny podmínky pro jeho konání, a zda výsledky zkráceného přípravného řízení dostatečně odůvodňují postavení podezřelého (po doručení návrhu na potrestání obviněného) před soud.

V této souvislosti samosoudce prověřuje především:

- zda je dána příslušnost soudu k projednání věci (§ 16 až § 22 tr. ř.),
- zda není na místě v tomto stadiu řízení trestní stíhání zastavit nebo přerušit, věc postoupit jinému orgánu nebo využít některého z tzv. odklonů (podmíněné zastavení trestního stíhání, schválení narovnání, popř. vydání trestního příkazu; u mladistvých by přicházel v úvahu jako zcela specifická forma odklonu v oblasti trestního práva hmotného i zvláštní případ účinné lítosti upravený v § 65 odst. 2 tr. zák.),
- zda ve zkráceném přípravném řízení nedošlo k závažným procesním vadám, které nelze napravit v řízení před soudem, a

dalšího setrvání obviněného ve vazbě soud rozhodující o stížnosti neřešil. Toto usnesení bylo krajskému státnímu zastupitelství doručeno až s určitým časovým odstupem a stížnostní pomůcky byly státnímu zástupci (bez usnesení krajského soudu) vráceny se stručnou zprávou o výsledku řízení adresovanou okresnímu státnímu zastupitelství. Teprve následně byl po telefonických urgencích spis s usnesením krajského soudu vrácen okresním soudem a bylo zjištěno, že osoba „obviněného“ se nadále nachází ve vazbě. Protože státní zástupce zaujal názor, že okamžikem právní moci rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání se věc vrací do stadia před zahájením trestního stíhání, vydal téhož dne příkaz k okamžitému propuštění obviněného z vazby.

Pokud byla tato situace projednávána na poradě okresních státních zástupců severočeského regionu, bylo konstatováno, že rozhodnutí soudu o odmítnutí návrhu na potrestání a současném vzetí obviněného do vazby není nezákonné, nicméně nesprávné, a nabude-li rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání právní moci, je třeba okamžitě propustit obviněného z vazby, neboť přestává být v procesním postavení obviněného.

Pokud ale byla situace projednávána se soudci krajského soudu, zastávají názor, že trestní stíhání se v takovém případě zahajuje způsobem uvedeným v § 314b odst.1 tr. ř. a účinek zahájení trestního stíhání nepomíjí, byť bylo vydáno pravomocné usnesení o odmítnutí návrhu na potrestání. Věc se sice dle § 314c odst. 5 tr. ř. vrací do přípravného řízení, kdy státní zástupce je povinen nařídít konání vyšetřování, avšak v tomto vyšetřování již není třeba vydávat usnesení o zahájení trestního stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 tr. ř. Proto lze i v takovém případě osobu ponechat ve vazbě.

S ohledem na to, že přípravným řízením se podle trestního řádu, ve znění zákona č. 265/2001 Sb., rozumí i fáze předcházející rozhodnutí o zahájení trestního stíhání a vyšetřování, je nejasné, do které z těchto fází se věc po právní moci rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání vrací a jaký procesní krok ze strany státního zástupce má potom následovat (ani čl. 61 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994 tuto situaci podrobně neřeší).

Okresní státní zástupce v Ústí nad Labem se přiklání k názoru, že účinky zahájení trestního stíhání okamžikem právní moci rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání zanikají a je třeba rozhodnout zahájení trestního stíhání dle § 160 odst.1 tr. ř., proti kterému může obviněný podat stížnost (zatímco proti návrhu na potrestání se tímto způsobem bránit nemůže), avšak s ohledem na rozdílnost názorů shledává potřebu sjednocení praxe.

- zda byly ve zkráceném přípravném řízení objasněny základní skutečnosti v rozsahu odpovídajícím povaze tohoto zvláštního typu přípravného řízení, bez kterých není možné provést hlavní líčení a v něm rozhodnout.²

Okruh rozhodnutí, která může samosoudce po přezkoumání návrhu na potrestání učinit, je přibližně shodný jako v řízení po podání obžaloby (a s určitými odchylkami odpovídá i rozsahu možných rozhodnutí senátu v rámci předběžného projednání obžaloby).³

Možné důvody postupu soudu podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. jsou tyto:

- a) jde o trestný čin, o němž přísluší konat řízení v prvním stupni krajskému soudu (§ 17 odst. 1 tr. ř.) - půjde tedy zejména o případy, kdy krajský soud po novele č. 265/2001 Sb. je příslušný projednávat i trestné činy, jejichž sazba nepřevyšuje tři léta odnětí svobody (např. § 124a odst. 1, § 124b odst. 1, § 124c, § 124e odst. 1, § 124t, § 127 odst. 1, § 128 odst. 1 a § 149 tr. zák.), včetně případů změny právního posouzení na tyto trestné činy (takové posouzení může být učiněno i vzhledem k tomu, že samosoudce si vyřešil předběžnou otázku spočívající v tom, že jde o dílčí útok pokračujícího trestného činu, jestliže postupem podle § 37a tr. zák. přichází v tomto řízení v úvahu rozhodnutí o vině trestným činem uvedeným v § 17 odst. 1 tr. ř. - srov. analogicky § 17 odst. 2 tr. ř.),
- b) na projednávaný trestný čin zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje tři léta (§ 179a odst. 1 tr. ř.), a to i v případě, kdy samosoudce s ohledem na skutečnosti zjištěné ve zkráceném přípravném řízení dospěje k závěru, že skutek vymezený a právně posouzený v návrhu na potrestání jako trestný čin se sazbou nepřevyšující tři léta odnětí svobody, má být posouzen jako trestný čin přísnější (takové posouzení může být učiněno i vzhledem k tomu, že samosoudce si vyřešil předběžnou otázku spočívající v tom, že jde o dílčí útok pokračujícího trestného činu, jestliže postupem podle § 37a tr. zák. přichází v tomto řízení v úvahu rozhodnutí o vině trestným činem se sazbou převyšující tři léta odnětí svobody),
- c) ve věci nebylo konáno zkrácené přípravné řízení (§ 314b odst. 1 tr. ř.), ale bylo zahájeno trestní stíhání a konáno vyšetřování, byť by návrh na potrestání byl podán ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. nebo státním zástupcem prodloužené podle § 179f odst. 2 písm. a) tr. ř.,
- d) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání nebyly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání (§ 179a odst. 1, § 160 odst. 1 tr. ř.), přitom však nepřichází v úvahu rozhodnutí podle § 314c odst. 1 písm. a) nebo b) tr. ř., zejména o zastavení trestního stíhání, postoupení věci jinému orgánu nebo přerušení trestního stíhání, tedy opatřené důkazy ve formě, v jaké je dovoluje opatřit zkrácené přípravné řízení, nepostačují k takovému rozhodnutí (srov. § 188 odst. 1 písm. b), c) a d) tr. ř.) a zároveň ve věci není možno nařídít hlavní líčení, popř. ve věci rozhodnout trestním příkazem (mělo by jít o výjimečné případy, ale lze si představit takový postup v případech skutkově i právně složitých, ale přesto orgány činnými v přípravném řízení projednaných ve zkráceném řízení ve lhůtě podle § 179b odst. 4 tr. ř. nebo státním zástupcem prodloužené podle § 179f odst. 2 písm. a) tr. ř., kde nebyly objasněny základní podmínky pro projednávání věci ve zjednodušeném řízení),

² Srov. Šámal, P. – Sotolář, A.: Zjednodušené řízení, *Trestněprávní revue* č. 3/2002, str. 66 - 67. Lze jen doplnit, že rozsah objasnění základních skutečností, které je nutno objasnit ve zkráceném přípravném řízení, nutně nebude stejný jako v případě standardního přípravného řízení.

³ Viz v této souvislosti rovněž článek citovaný v poznámce pod čarou č. 2, str. 66 (poznámka pod čarou č. 2).

e) podezřelý nebyl postaven před soud podáním návrhu na potrestání buď ve lhůtě dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání (§ 179b odst. 4 tr. ř.), anebo ve lhůtě maximálně dvaceti čtyř dnů od uvedeného dne, prodloužil-li státní zástupce původní dvoutýdenní lhůtu o dalších nejvýše deset dnů (§ 179f odst. 2 tr. ř.).⁴

Institut **odmítnutí návrhu na potrestání** do značné míry – byť jde o obsahově odlišný procesní institut – nahrazuje ve zjednodušeném řízení vrácení věci státnímu zástupci k došetření (vrácení věci k došetření zde sice přichází v úvahu, ale je možno jen obtížně předpokládat, že by došetření ve věcech, v nichž bylo předtím konáno zkrácené přípravné řízení, bylo možno v krátké době provést; bylo by tedy i tak nutno většinou zahájit trestní stíhání a konat vyšetřování).

Rozhodnutí podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. učiní samosoudce v případě, že nejsou splněny podmínky uvedené v § 179a odst. 1 tr. ř. pro konání zjednodušeného řízení. Zákonodárce touto ne zcela přesnou formulací v podstatě odkazuje na podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení, neboť ustanovení § 179a odst. 1 tr. ř. neobsahuje podmínky pro konání zjednodušeného řízení, ale naopak pro konání zkráceného přípravného řízení.

Odmítnutí návrhu na potrestání podaného státním zástupcem představuje rozhodnutí, které lze činit výlučně po přezkoumání návrhu na potrestání a před nařízením hlavního líčení. Po nařízení hlavního líčení, po vydání trestního příkazu, byl-li proti němu podán některou z oprávněných osob odpor, nebo mimo hlavní líčení, pokud již bylo učiněno některé z rozhodnutí uvedených v § 314c odst. 1 pod písm. a), b) nebo i c) tr. ř. a z podnětu stížnosti bylo takové rozhodnutí zrušeno, již nepřichází jeho vydání v úvahu a soud může – za splnění zákonných podmínek – postupovat pouze podle § 221 odst. 1 tr. ř.

Nabude-li rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání právní moci, zanikají účinky zahájení trestního stíhání uvedené v § 314b odst. 1 větě druhé tr. ř. Samosoudce tímto rozhodnutím dává jednoznačně najevo, že předcházející řízení (zkrácené přípravné řízení) nemělo být konáno, protože pro jeho konání nebyly splněny podmínky; toto řízení nemůže být vůbec základem pro další postup soudu a jeho výsledky nejsou v dalším řízení ani zčásti využitelné (tím se výrazně odlišuje odmítnutí návrhu na potrestání od institutu vrácení věci státnímu zástupci k došetření). Celé řízení je potřeba konat znovu.

Slovy „věc se vrací do přípravného řízení“ se nerozumí to, že účinky zahájení trestního stíhání se zachovávají a státní zástupce (nekonal-li zkrácené přípravné řízení sám, přičemž je příslušný i ke konání vyšetřování – srov. § 161 odst. 3, 4 tr. ř.) nařídí konat vyšetřování, tedy pouze vydá pokyn policejnímu orgánu uvedenému v § 161 odst. 2 tr. ř. (nikoli policejnímu orgánu, který předtím konal zkrácené přípravné řízení, protože možnost daná ustanovením § 179f odst. 2 písm. b) tr. ř. se zde uplatnit nemůže, neboť toto ustanovení nelze aplikovat analogicky), aby konal vyšetřování. **Státní zástupce musí policejnímu orgánu uložit, aby zahájil trestní stíhání (§ 160 odst. 1, 2 a 7 tr. ř.).** V případě, že je sám příslušný konat vyšetřování (§ 161 odst. 3, 4 tr. ř.), sám zahájí trestní stíhání a koná vyšetřování.

Z toho, co bylo shora uvedeno, vyplývá, že zaniknou-li účinky předvídané ustanovením § 314b odst. 1 větou druhou tr. ř., nepřichází pojmově v úvahu, aby v případě, že samosoudce odmítl návrh na potrestání (být zatím nepravomocně), současně rozhodl o vzetí obviněného (podezřelého v době před podáním návrhu na potrestání a jeho doručení soudu) do vazby. Mohl by tak – ryze teoreticky – učinit

⁴ Článek citovaný v poznámce pod čarou č. 2, str. 67.

pouze v případě, jestliže by předpokládal, že bude vyhověno případné stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání.

Přesto – pokud by takto samosoudce ve zcela výjimečných případech postupoval – po nabytí právní moci usnesení o odmítnutí návrhu na potrestání je zcela vyloučeno, aby osoba, jíž se toto usnesení týká a která byla – ještě jako obviněný – vzata do vazby, byla nadále držena ve vazbě. Její držení ve vazbě by bylo v rozporu se zákonem, neboť není obviněná ve smyslu trestního řádu. Tento závěr platí bez zřetele na to, zda byla či nebyla tato osoba jakýmkoli způsobem seznámena s návrhem na potrestání podaným státním zástupcem nebo zda jí byl popř. nebyl tento návrh na potrestání doručen.

Pokud tuto osobu nepropustí z vazby soud (a to ať už soud prvního stupně nebo soud, který bude rozhodovat o stížnosti, kterou popřípadě obviněný nebo státní zástupce podali), státní zástupce ji musí propustit z vazby na svobodu (vydá příkaz k propuštění z vazby na svobodu; usnesení o propuštění z vazby zde nepřichází v úvahu), a to **nejpozději v okamžiku, kdy mu bude doručen spis.**

Toto stanovisko bylo vydáno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová, v. r.